№ 196 Նոյեմբերի 10 (22) **1879** Նոյեմբերի 10 (22) № 196

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

—

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

—

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

—

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

—

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչի առանձին ուշադրութիւն դարձրինք։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Ախալքալաքից։ Նամակ խմբագրին։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Կապոյտ տետրակ։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—Խառն լուրեր։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ—Տեղեկացոյց։

ԻՆՉԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԴԱՐՁՐԻՆՔ

—

Նուխու գաւառի, պատմական Ուտիացոց աշխարհի քաջ քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը հին ժամանակներից արդէն յայտնի է։

Այժմ էլ Նուխու գաւառի դերը շատ նշանաւոր է։ Այդ գաւառը, ուր բնակւում են քրիստոնեայ քաջ լեռնաբնակները, Կովկասի միակ բուն մահմետական վիճակի սահմանագլուխ է կազմում։ Դաղստանը միակ երկիր է մեր ամբողջ Կովկասում և Անդրկովկասում, որտեղ խիտ և շատ բազմաթիւ մահմետական տարրը անխառն է բնակված քրիստոնեաներից։ Կովկասի և Անդրկովկասի բոլոր միւս նահանգներում մահմետական տարրը խառն է քրիստոնեայ ազգաբնակութեան հետ, իսկ Դաղստանը մեր երկրի միակ վիճակն է, որտեղից գրեթէ ոչ մի անձն չէ գաղթել ուրիշ տեղեր և որտեղ չէ մտել գրեթէ ոչ մի քրիստոնեայ գիւղ։ Նուխու գաւառը մեր երկրի մէջ ռուսաց տիրապետութեան առաջին օրից սկսած, կազմելով բուն մահմետական երկրի սահմանագլուխ գաւառ, եղել է միշտ մի տեսակ պատնէշ մահմետականների յարձակմունքների դէմ Անդրկովկասի կենտրոնի և մեր երկրի միւս մասերի վրա։

Շատ երկար կը լինէր յիշել անցեալը, յիշել Նուխու գաւառի հայ-ուտիացի ազգաբնակութեան անցեալ քաջագործութիւնները և նրա արած ծառայութիւնները Կովկասեան պատերազմական պատմութեան մէջ,—կը յիշենք միայն մի իրողութիւն վերջին ռուս-թիւրքաց պատերազմից։ Վերջին պատերազմի ժամանակ, երբ մահմետական ազգաբնակութեան մի մասը յուզված էր, մահմետականների հրոսակները յարձակվեցան Նուխու գաւառի վրա Բէշիր-Օղլի-Մահմէդի առաջնորդութեամբ։ Եւ ահա դարձեալ հայ-ուտիացիներն էին, Վարդաշէն գիւղի բնակիչները, որոնք զէնքը ձեռին, կազակների հետ միասին ջարդեցին Բէշիր-Օղլի-Մահմէդին և այսպիսով ազատեցին թէ Նուխու գաւառը ապստամբ մահմետականների յարձակմունքից, թէ պաշտպանեցին Կովկասեան և միւս երկիրները նրանց սպառնող վտանգից։

Ուտիացիները լինելով լեռնաբնակ, բայց մի և նոյն ժամանակ լինելով քրիստոնեայ, բնակվելով մահմետական լեռնաբնակների, լեզգիների հարևանութեամբ, մի կողմից ունեն լեռնաբնակների բոլոր յատկութիւնները, շուտ վառվող, շուտ յափշտակվող, քաջ, վրէժխնդիր և հարկաւոր ժամանակ անխնայ են,—իսկ ուրիշ կողմից լինելով քրիստոնեաներ, միշտ մի տեսակ պատնէշ են կազմել մահմետական ազգաբնակութեան բոլոր շարժումների դէմ։

Մի և նոյն ժամանակ այդ քրիստոնեայ քաջ լեռնաբնակները, յարգված ու պատւած լինելով, գլխաւորապէս իրանց քաջութեան և անկեղծութեան համար կիսավայրենի մահմետական լեռնաբնակներից, խաղաղութեան ժամանակ միշտ շատ օգտաւէտ են հանդիսացել կառավարութեանը, որպէս ամենաընդունակ և ամենահաւատարիմ միջնորդներ նրա և Դաղստանի լեռնաբնակների մէջ։

Նուխու գաւառի նշանաւոր դերը կովկասեան երկիրների մէջ, նրա բնակիչների բնաւորութիւնը պատճառ եղան, որ մենք առանձին ուշադրութիւն դարձրինք այն անախորժ անցքերի վրա, որոնք վարչութեան մանր պաշտօնեաների շնորհով տեղի ունեցան վերջին ժամանակները ուտիացիների շրջանում։

Ամենաքիչն ասենք դա աններելի անտակտութիւն է ստոր պաշտօնեաների կողմից այդ տեսակ երկրի մէջ առիթ տալ որ և է դժգոհութիւնների, եթէ չասենք երկպառակութիւններին ուտիացիների յունադաւան և լուսաւորչադաւան մասի մէջ, երբ այդ երկու ազգակից մասերի մէջ սերտ բարեկամութիւնը և նրանց մէջ եղած սէրը նոյնքան անհրաժեշտ են մահմետականներով բընակված սահմանագլուխ երկրի մէջ խաղաղութեան ժամանակ, երբ քրիստոնեայ տարրը դառնում է այդ կիսավայրենի տեղերում կուլտուրայի դրօշակակիր, որքան և մահմետականների որ և է պատահական խռովութիւնների ժամանակ, երբ քրիստոնեայ քաջ լեռնաբնակները դառնում են ամբողջ երկրի պաշտպաններ ապստամբական հեղեղի դէմ։

Այդ է պատճառը որ, մանաւանդ, այդ տեսակ երկրի մէջ, Բէլձիշէվսկու, Վէզիրովի և նրանց նմանների անտակտ, անխոհեմ վարմունքները վերին աստիճանի դատապարտելի են, որովհետև, որքան էլ դուցէ գիտակցական չը լինէին, այնուամենայնիւ կարող են վնասաբեր լինել։

Այդ է պատճառը որ Բէլձիշէվսկու և Վէզիրովի անխոհեմ վարմունքը Նուխու պէս մահմետական լեռնաբնակներին սահմանագլուխ մի երկրում, կամ Բաղդիրիշէնի վարմունքը նոր նուաճած երկրում, աւելի մեծ, աւելի խոշոր նշանակութիւն է ստանում, աւելի դատապարտելի և անքաղաքական պէտք է համարվի, աւելի մեծ ուշադրութիւն է դարձնում իր վրա, քան թէ եթէ, դիցուք, մեր երկրի ներքին նահանգների խորքում պատահէր նոյնանման մի անցք։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

24 հոկտեմբերի

Մինը ասում է, որ մեր գիւղացիները աշխատասէր են, միւսը, թէ նրանք ծոյլեր են, տգէտ են և այլն։

Միակողմանի դատել հարկաւոր չէ։ Գիւղացին և ծոյլ է և աշխատասէր։ Գիւղացին աշխատասէր է միայն երկրագործական աշխատութեան ժամանակ. նա աշխատում է չարունակ վեց ամսվայ ընթացքում իր ֆիզիքական ուժից բարձր, իսկ միւս մնացեալ վեց ամսում համարեա պարապութեամբ է անցնում իր ժամանակը։ Գիւղացիները հաւաքվում են «ախոռների օդաներում» հեքիաթներ և առասպելներ են պատմում միմեանց։

Հայը երկար ժամանակ ապրելով թիւրքաց բռնի կառավարութեան ներքոյ, միայն հոգացել է իր օրական ապրուստի վրա, չէ աշխատել և պարապ երկրագործութեան միջոցին պարապել ուրիշ գործերով—արհեստով։

Ախալքալաքի ամբողջ գաւառը, որը բաղկացած է 100 գիւղերից, եթէ մանգայիք ամեն մի գիւղ չէիք գտնելու մի արհեստաւոր. օրինակ պըղնձագործ, դերձակ, երկաթագործ, կտաւագործ և այլն. միայն կը գտնէք հիւսներ, որոնք միայն ուրագ շարժել գիտեն, աւելի ոչինչ։ Մենք արհեստների մասին խօսելով չէինք կամենում ասել թէ թող երկրագործը թողնէ իւր երկրագործութիւնը և պարապի արհեստներով, ոչ, մեր նպատակն է ասել, որ նրանք իրանց պարապ միջոցներին իրանց ժամանակը չը կորցնէին պարապ, անօգուտ զրոյցներով, այլ պարապէին մի որ և իցէ արհեստով։ Գիւղացին իր յոյսը դնում է միայն հացի վրա. մի տարի կարող է առատ հունձք ստանալ, միւս տարի կարող է պատահել, որ իր ցանածն էլ չէ ըստանում (ինչպէս այս տարի)։ Այն ժամանակ ինչ կը լինի խեղճի հալը. բացի երկրագործութենից ուրիշ ոչ մի արհեստ, ապրելու միջոց չունենալով, կընկնի վաշխառու չարչիների ձեռքը, նրանից հաց և փող փոխ կառնի։ Յետոյ։ Վայ նրան....

Մեր գիւղացին այնքան ինքնասէր է, որ չէ կամենում հետևել իր հարևան դուխաբօրներին, որոնք երկրագործութիւններից ազատ ժամանակները ուրիշ գործերով են պարապում։

Այս տարի համարեա ամբողջ Անդրկովկասում հացը սաստիկ նուազ էր։ Գիւղացիների 2/3 մասը ստիպված է գնել ուտելու և ցանելու համար ցորեան, գարի, կորեկ և այլն։ Այս գնողները նաղդ դրամ չունեն—աղքատներն են։ Նրանք անպատճառ պիտի դիմեն կամ քաղաքի վաճառականներին, կամ գիւղի հարուստին փող առնելով բարաթ տան։—Բարաթի հետևանքը անգրագէտ, անհաշիւ գիւղացու համար ամենքիս յայտնի է....

Եթէ գիւղացին արհեստներ իմանար, նա ստիպված չէր լինի դիմել վաշխառուներին։ Վատ չէր լինի եթէ բանասէրներից մի ընկերութիւն կազմվէր, որի նպատակը լինէր գիւղացի երեխաներին արհեստներ սովորեցնել։

Բ. Պ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Գանձակ 22 հոկտեմբերի։

Պարտք համարեցինք մեր մէջ մի հանգանակութիւն բանալ յօգուտ «Արարատեան ընկերութեան», —որից և գոյացեալ երեսուն րուբլին ուղարկելով խմբագրութեանդ՝ յարգոյաբար խնդրեմք հասցնել ուր հարկն է։

Ստորագրվողների ցուցակը.—աշակերտուհիներից.—Հեղինէ Աղաջանեանց 1 ր., Նինայ Յովհաննիսեանց 1 ր., Մելանեայ Բաղալբեկեանց 1 ր., Եղիսաբէթ Տէր-Ներսէսեանց 1 ր., Եփեմիա Մելիքեանց 1 ր., Սոնայ Մելիք-Մնացականեանց 1 ր., Աննայ Նիկողոսեանց 1 րուբլի, Վառվառէ Բալուղեանց 1 ր., Եւայ Մելիք-Հախիջանեանց 1 ր., Վարդուհի Համասփիւռեանց 1 ր., Եղիսաբէթ Ափանասեանց 1 ր., Շուշանիկ Լիսիկեանց 1 ր., Աստղիկ Ղուկասեանց 1 ր., Վարսենիկ Լազարեանց 1 ր., Վարդուհի Ղուկասեանց 90 կ., Թագուհի Բաբաքեխեանց 50 կ., Կատինկայ Ղաբուղեանց 50 կ., Սոփիայ Բաբաքեխեանց 50 կ., Սոնայ Պետրոսեանց 40 կ., Նատալիայ Դանիէլեանց 35 կ., Արուսեակ Բուդկովեանց 20 կ., Սաթենիկ Մ. Հախիջանեանց 20 կ., Հայկանուշ Մարկոսեանց 20 կ., Խոսրուհի Մելիք-Ադամեանց 20 կ., Կատինկայ Համզայեանց 20 կ., Հեղինէ

Արամեանց 20 կ., Թագուհի Համասփիւռեանց 20 կ., Թագուհի Վարդապետեանց 20 կ., Ջաւահիր Ղարուզեանց 20 կ., Բագի Ազարեանց 20 կ., Մագթաղ Նազարեանց 20 կ., Մարիամ Հալլաբեանց 20 կ., Մելանիայ Ապրեսեանց 20 կ., Մագթաղ Տէր-Աւետիքեանց 20 կ., Օլգայ Համասփիւռեանց 20 կ., Սոնայ Նանումեանց 20 կ., Աննա Գալստեանց 20 կ., Մելանիայ Վարդապետեանց 20 կ., Սոփիոյ Նանումեանց 15 կ., Հեղինէ Ամիրխանեանց 15 կ., Վարդուհի Խարազեանց 10 կ., Սոփիոյ Մատթէոսեանց 10 կ., Նատալիայ Համասփիւռեանց 10 կ., Հեղինէ Լիանիակեանց 10 կ., Թագուհի Բարսեղեանց 10 կ., Մելանիայ Փալաքեանց 10 կ., Նատալիայ Մկրտումեանց 17 կ., Սուլթան Յարութիւնեանց 5 կ.։

Աշակերտներից՝ Սարգիս Յովհաննիսեանց 1 ր., Ջհան Բալուղեանց 1 ր., Լևոն Մ. Մնացականեանց 1 ր., Մելիքեանց Նիկողայոս 1 ր., Մինէյ Մնացականեանց 60 կ., Աղէքսանդր Կամսարական 50 կ., Գերասիմ Մնացականեանց 50 կ., Նիկողայոս Ղուկասեանց 45 կ., Նազար Մելիքեանց 40 կ., Նիկողայոս Համասփիւռեանց 20 կ., Արտէմ Վարդապետեանց 20 կ., Գրիգոր Օհանեանց 20 կ., Գարեգին Համասփիւռեանց 20 կ., Յովհաննէս Լազարեանց 20 կ., Յովհաննէս Մկրտչեանց 10 կ., Արտէմ Օհանեանց 10 կ., Շահսուվար Շահսուվարեանց 10 կ., Վասիլ Համասփիւռեանց 10 կ., Նիկողայոս Մկրտումեանց 5 կ., Ոմն 30 կ.։ Ընդամենը 30 րուբլի։ Աւելացնելով սրա վրա և մեր հաւաքած տուգանաց 80 կ. փողը (որ սահմանած էինք մեր մէջ հայերէն մաքուր խօսալու նպատակաւ, առանց օտարազգի բառեր գործածելու) ընդամենը կանէ 30 ր. 80 կ., դուրս գալով փոստածախս 50 կ., մնում է 30 ր. 30 կ.։

Օր. Վարսենիկ Լազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Քութայիս, 26 հոկտեմբերի

Մեծապատիւ Աղէքսանդր Ստեփանիչ Անանեանցն, որ ի նպաստ Քութայիսի հայոց ուսումնարանի շինութեան նուէրներ ընդունելու հաւատարմատար կարգված էր, այժմս Ռուսաստան գնացած լինելով, նրա տեղ նշանակվում է Թիֆլիսաբնակ բժշկապետ Գէորգ Բաքուն, որը սրանից առաջ պաշտօն ունենալով Քութայիս քաղաքիս մէջ՝ վերոյիշեալ ուսումնարանի հոգաբարձու ընտրված էր և տակաւին կը շարունակէ ցարդ մնալ նոյն պաշտօնին մէջ։

Ուստի ցանկացողք նպաստամատոյց լինելու յիշեալ շինութեան կը խնդրվի «Մշակից»՝ միջոցաւ իրանց նուէրներն յանձնել մեծապատիւ բժշկապետին, որի բնակավայրը կը գտնվի Թիֆլիսի Կուկիա ասուած թաղը, Վարանցովի արձանին մօտ Բէժան Էնակոլօփովի տանը։

Մեծապատիւ բժշկապետն՝ ինքնայօժար բերմամբ ստանձնելով ժողովարարութեան ձանձրալի և տաժանագոյն պաշտօնը, յուսալի է, որ ամեն ճիգ կը թափէ այս յանձնարարութիւնն արդիւնաւէտ կացուցանելու, կանգ չառնելով ոչինչ արգելառիթներէ առաջ, որուն համար այժմէն իսկ կը նուիրենք նմա մեր խորին յարգանաց հաւաստիքը։

Դաւիթ աւագ քահանայ Եարալեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ստացանք ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ պ. Ն. Աբէլեանից հինգ րուբլ յօգուտ «Արարատեան» ընկերութեան։ Այդ փողերը պարոնը ստացել է պ. պ. Գ. Միրիմանեանից 2 րուբլ և Տէր-Ստեփանեանից 3 ր.։

—

Տիկին Վարդուհի Սիմօնեանը ուղարկեց մեզ ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼՈՒՑ 7 ր. յօգուտ «Արարատեան» ընկերութեան։ Այդ գումարը պատուելի տիկինը հաւաքել է Ջալալ-Օղլու օրիորդաց դպրոցի աշակերտուհիներից։

—

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 12-ին հայ դերասանական մշտական խումբը ԹԻՖԼԻՍԻ Ամառային թատրոնում կը ներկայացնէ երկրորդ անգամ «փաքիզի աղքատները», դրամա 5 արարուածներով և յառաջաբանով։

—

Մեզ հաղորդում են ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ, որ այնտեղ այժմ ցորենի պուդը 3 րուբլ արժէ և այնուամենայնիւ ցորենը դժուար է ճարվում։

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ հաղորդում են, որ նորերումս Ցղնա գիւղի շրջականերում 10 մարդ են կողոպտել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ՏԵՏՐԱԿ ԵՒ ԽՆԴԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆՑ

—

Անգղիական կառավարութիւնն Հայաստանի և Փոքր Ասիոյ բարենորոգմանց խնդրոյն վրա երկու շաբաթ առաջ Կապոյտ Տետրակ մը հրատարակեց, որ 128 երեսէ կը բաղկանայ և 79 տեղեկագիր և հեռագիր կը պարունակէ։ Ասոնց թուականն անցեալ տարւոյ նոյ. 13-էն մինչև ներկայ տարւոյն օգոստ. 6-ը կուգայ։ Այս հրատարակութիւնն, յորմէ բացորոշապէս կրնայ հասկցուիլ թէ Անգղիական կառավարութիւնը մինչև որ աստիճան հոգ տարած է Հայաստանի և Փոքր Ասիոյ բարենորոգմանց, մեզ համար մասնաւոր կարևորութիւն մունենալով, առ այժմ անոր գլխաւոր մասերն ամբողջապէս կամ համառօտիւ կը թարգմանենք ի ստորև, աւելի ընդարձակ քաղուածներն ետքի թողլով։

Ներկայ տարւոյ յունիս 12-ին, Սըր Հէնրի Լէյըրտ Ասիական Թուրքիոյ մէջ բարենորոգմանց անհրաժեշտ հարկին վրայ հետևեալը կը գրէ լորտ Սալիսպըրիի։

«Թարապիա, 12 յունիս 1879 Մայ Լորտ. «Ասիական Թուրքիոյ արևելեան գաւառաց մէջ իրաց վիճակին, տիրած անիշխանութեան, կենաց և ընչից անապահովութեան, Քրիստոնէից վրա եղած հարստահարութեանց և ընդհանուր յոռի վարչութեան, ինչպէս նաև Դրնէն կարգեալ Քոմիսէրներուն պաշտօնին անյաջողութեանը վրա Թրօթթըր հազարապետէն և ուրիշ արժանահաւատ անձերէ ինձ եկած տեղեկագրաց և Հայոց պատրիարքին կողմանէ ինձ եղած դիտողութեանց վրա՝ մտածեցի որ այլ ևս ժամանակ էր այս մասին լուրջ դիտողութիւններ ընելու Դրան։ Հետևաբար, (դեսպանատան քաղաքական թարգման) սըր Ալֆրէտ Սանտիսընի գրաւոր հրահանգ մը տըւի, որոյ պատճէնը ներփակեալ է, ցուցնելու համար թէ այս նկատմամբ Գարաթէոտորի փաշային ինչպիսի լեզու մը գործածելու արտօնութիւն տուեր էի իրեն։

«Ն. Վսեմութիւնն (Գարաթէոտորի փաշան,) յիշողութեան համար այդ հրահանգին պատճէնն ունենալու փափաք յայտնած լինելով, արտօնութիւն տուի Սըր Ա. Սանտիսընի որ մէկ պատճէնը տայ։

«Թէ Մեծ-Եպարքոսն *) և թէ Գարաթէոտորի փաշան կատարելապէս տեղեակ են այն գաւառաց ողբալի վիճակին, որոց վրա իրենց ուշադրութիւնն հրաւիրեցի, ինչպէս նաև՝ այդ վիճակին վերջ տալու համար՝ անմիջական և իրական միջոցներ ձեռք առնլու հարկին։ Իմ դիտողութիւնքս կրնան իրենց ոյժ տալ Նախարարական խորհրդին մէջ, ուր անխիղճ ընդդիմութեան մը կը հանդիպին։ Եթէ Դուռն հոգ չը տանի, և իմաստութեամբ ու հեռատեսութեամբ չը գործէ, 'ի մօտոյ Հայկական խնդիր մը պիտի ունենայ Ասիոյ կողմը՝ նման Պուլղարիոյ խնդրոյն, որ Եւրոպիոյ կողմը ծագեցաւ, և վերջին պատերազմին պատճառ եղաւ։ Այժմ նոյն մեքենայութիւնք 'ի գործ կը դրուին Փոքր-Ասիոյ մէջ՝ Հայկական ազգութիւն մը հաստատելու, և իրանց այնպիսի վիճակ մը յառաջ բերելու համար, որ Քրիստոնէական աղաղակի մը և Եւրոպական միջամտութեան ծնունդ կրնայ տալ։ Կրկին և կրկին անգամ ազդարարեցի Թուրք նախարարաց որ եթէ Պէրլինի դաշնագրին Հայոց վերաբերեալ տրամադրութիւններն և յունիս 4-ի (Անգլօ-Թուրք) պայմանադրութիւնը գործադրել, և Քրիստոնէից պաշտպանութեան և Թուրքիոյ Ասիական գաւառաց լաւագոյն կերպիւ կառավարութեան համար բացարձակապէս հարկ եղած միջոցները ձեռք առնուլ չը փութան, ժամանակն անցնելէ ետև պիտի տեսնեն թէ Սուլթանն այդ գաւառաց մի քանին բոլորովին կորսնցունելու վտանգին մէջ կրնայ գտնուիլ։» Պատիւ ունիմ և այլն։ Օ. Հ. ԼԷՅԸՐՏ.

Ահաւասիկ Սըր Ալֆրէտ Սանտիսընի տըրուած հրահանգը, զոր Սըր Հէնրի Լէյըրտ կը յիշէ իւր գրութեան մէջ։

«Թարապիա 11 յունիս 1879 «Հայաստանի և Արևելեան Անատօլուի մէջ գործոց վիճակին վրա Գարաթէոտորի փաշային ամենալուրջ ուշադրութիւնն հրաւիրեցէք։ Ընդհանուր անիշխանութիւն և յոռի վարչութիւն կը տիրեն հոն, և այդ տեղերու վիճակին վրա դեսպանատան եկած տեղեկագիրք ճշմարտապէս ողբալի են։ Վեհ. Թագուհւոյն դեսպանը Տիարպէքիրի նահանգին վիճակին վրա յիշատակագիր մը կը ղրկէ այսօր։ Արդէն, այդ նահանգին մէկ մասին գէշ վիճակին վրա Գարաթէոտորի փաշային ուշադրութիւնն հրաւիրած էր։ Վեհ. Թագուհւոյն դեսպանն արդի պարագայից մէջ բնաւ չուզեր Դուռն ստիպել որ ամբողջապէս իրացնէ այն բարենորոգումները, զորս Թուրքիոյ Ասիական գաւառաց մէջ գործադրել խոստացած էր։ Բայց Վեհ. Թագուհւոյն դեսպանը Պէրլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածով Թուրքիոյ յանձն առած պարտականութիւնները չը կրնար մոռանալ։ Հետևաբար կը փափաքի ամենալուրջ կերպիւ Դրան ազդարարել այն վտանգներն որոց ենթակայ կը լինի թոյլ տալով որ արդի անիշխանական վիճակը շարունակի, քրիստոնեայ ժողովրդոց ազդու պաշտպանութիւն չընելով և գոնէ չը սկսելով այն բարենորոգումները՝ զորս անյապաղ Անատօլուի գաւառաց մէջ գործադրել խոստացած էր։

(Կը շարունակուի)

*) Յայնժամ Խայրէտտին փաշան էր։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 29 հոկտեմբերի

Քրիստոնէական կրօնքը կը ներէ երդում ընել թէ ոչ. Հ. Բագրատունիի մի բանաստեղծութիւնն Ջրհեղեղի վրայ աւելի գեղեցիկ է քան թէ «Մասիս» մէջ անծանօթ պարոնի մը հրատարակածն։ Աւաղ, հազար աւաղ. գիւղացի հայ տղաքները պարտաւորիչ կերպով գրաբառ պիտի չուսանին, և ինչպէս պիտի հասկնան շարականը։ Հայ դպրութեան մի սոսկալի հարուած տրուած է, Էր ննջէք, ով հայեր, արթնցէք, արթնցէք, սոսկալի ոճիր մը գործուած է, փոխանակ «ի ն մ ա տ ճ ե լ ո ւ» ի ն ա տ ճ ե լ ըսուած է։ Ահա այս խիստ կենսական խնդիրներովն զբաղել սկսած է մեր «Մամուլը»— Մանզումէ, «Մասիս» լրագիր և այլն և այլն ամէնքն ալ այս հարցերու նկատմամբ տիրացուներու գրութեանց յօժարակամ իրենց թերթերն կը բանան և ո՛ գիտէ ինչպէս սանձարձակ տիրացուներն վերստին պիտի թագաւորէին Կ. Պօլսոյ հայ մամլոյ մէջ եթէ իրենց գժրաղղութիւնէն քաղաքական և ազգային կարևոր հարցեր գլիրենք պահ մը մոռացութեան մէջ չը ձգէին։

Անշուշտ ձեզ ալ հեռագիրն հաղորդեց թէ ինչպէս յանկարծ Լէյարդ Ասիական բարեկարգութեանց անմիջական գործադրութիւնը պահանջեց սուլթանէն։—Հոս կը կարծուի թէ անգղիական երեսփոխանաց մօտակայ ընտրութիւնը բաւական ազդեցութիւն ունեցած է Պիքօնսֆիլդի վրայ, և իբր հետևութիւն Ասիոյ բարեկարգութեանց խնդիրն նոր կարևորութիւն մը կը ստանայ. սակայն հաւանական է որ Նախարարական նոր փոփոխութիւն մը կը նշմարէր Լէյարդ և ուզեց արգելել։ Արդէն հասարակական կարծիքն նպաստաւոր էր Մահմուտ-Նէդիմ-բաշայի. սուլթանը և ժողովուրդը քրիստոնեայ թէ տաճիկ (բացի Նոր-Թիւրքիա կոչուած յիմարներէն) Նէդիմ-բաշայի եպարքոսութիւնէ փրկութիւն կը յուսային և սուլթանը որոշած է այդ պաշտօնը Մահմուդի յանձնել, երբ գիշերատեն Լէյարդ կիմանայ թէ այս է սուլթանի որոշումը, որ պիտի գործադրուի յաջորդ օրն, անմիջապէս միւս առաւօտուն պալատ կը վազէ և կը ներկայանայ սուլթանին. դառն տեսակցութիւն մը կունենան. Անգլիոյ դեսպանը կը յայտարարէ թէ իւր կառավարութիւնը գիտէ թէ Նամըգ բաշա Լիվադիա ռուսաց կայսեր ներկայանալով բոլորին նոցա քաղաքականութեանը յարելու միտում ունին թիւրքերն, և թէ Մահմուդ-Նէդիմի մեծ-վէզիր լինելն այդ քաղաքականութիւնը Տաճկաստանի մէջ հաստատել է. Անգլիա չը կրնար զայդ ներել։ Իբր խրատուիլակ ցոյց կուտայ թէ ասիական բարեկարգութեանց գործադրութիւնը պիտի պահանջէ.—սուլթանը կը յարէ թէ այս խնդրոյ նկատմամբ թող դեսպանը Նախարարաց հետ խօսի։—Ո՞ր Նախարարաց հետ կը ցուրէ դեսպանը, շարունակ փոփոխութիւններ, անընդհատ նոր նախարարութիւններ իրարու հետ կը յաջորդեն։

Լէյարդ այնպիսի կծու խօսքեր կարտասանէ որ սուլթանը մարած կիյնայ, պալատականք կը վազեն, մեծ շփոթութիւն կը տիրէ և բաւական մեծ վտանգ մը կանցնէ Վիկտորիայի ներկայացուցիչը։ Արտաքին գործոց Նախարարը անմիջապէս դեսպանատունը կերթայ, բայց Լէյարդը չընդունիր զնա պատասխանելով թէ պէտք եղածն խօսած է սուլթանին. միւս օրը Սաւֆա վերստին կերթայ Լէյարդի կը թախանձէ որ Նաւատորմիղը ներս չը մտնէ, թէ բարեկարգութիւններն անմիջապէս պիտի գործադրուին. կերևի թէ այս անգամ ևս թիւրքերու այսպէս խոստումներ տալն գոհացուցեր է զանգղիացիներն. հանդարտութիւն կը տիրէ, ամեն ինչ նախկին վիճակի մէջն է. Թիւրք մամուլը որ կարի խոկ բարկացած էր կամաց կամաց իւր ցասումը կը մոռնայ և Լէվանդ այս առիթէն օգուտ կը քաղէ ինչպէս որ պէտք է տաճկաց կառավարութիւնը յանդիմանելու։—կասեն թէ Լէյարդի ծրագիրն Պէքր-բաշան Հայաստանի ընդհանուր կառավարիչ ընտրել տալն է, և թէ յաջողելու յոյս ունի Սակայն թիւրքերն կը պատասխանեն եթէ Պէքր բաշան, որ մի անգղիացի է մեծ նահանգի մը կառավարիչ լինի այն ատեն եւրոպական ամեն տէրութիւնի իրաւունք պիտի ունենան մեր բոլոր գործոց միջամտելու։—Հարկ է գիտնալ որ Պէքր մի անգղիացի գնդապետ է որ երկաթուղւոյ մէջ անբարոյական գործի մը համար զրկուեցաւ իւր աստիճանէն և բանակի ցանկէն ջնջուեցաւ. Կ. Պօլիս եկաւ բաշա եղաւ, նշանաւոր է իւր գինեմոլութեամբը, և Պերայի կլիւպի մէջ բաւական ծաղու առարկայ է։—Ահա այս անձն է որ մեզ կառավարիչ կառաջարկուի. բայց շատերն ալ կը պնդեն թէ Լէյարդ միայն Հայաստանի համար չէ որ պահանջումներ կանէ, նա կուզէ որ Տաճկաստանի մէջ գանձը, արդարութիւնը և ոստիկանութիւնն աւելի ապահով վիճակի մէջ ըլլան. սա աւելի մեզ խելքի մօտ է, զի Անգլիա միայն հայոց համար դեռ այնքան փափուկ զգացումներ տածել չը սկսաւ։—Նաև կը խօսուի թէ դեսպանք ևս հայոց խնդրոյ համար լրջաբար միջամտութեան պիտի ձեռնարկեն։—Ստուգութեան կարօտ է այս լուրը։—Պատրիարքարանը մեծ աշխատութեան մէջ է այս միջոցիս, շարունակ յարաբերութիւնք դեսպանաց հետ այս վերջի օրերս տեղի կունենան։ Պէտք է ասել որ թիւրքերն ալ օրըստօրէ կը յիմարանան։ Քրդի պէյերն որ իրենց եղեռնագործութեանց համար բանդարգեալ էին ի Հայաստան. յանկարծ կարձակուին. Միւլէյման անուն տաճիկ մը որ իւր սարսափելի հարստահարութեանց համար Կ. Պօլիս բերուած և բանտարկուած էր հրաշքով մը ազատութիւն կը գտնէ և կը փախչի վերստին ի Հայաստան, Ապէտին-բաշայի համբաւաւոր քիւրդ պէյերը որք յԱլպանիա աքսորուած են ի Հալէպ կը բնակին այս արիւնռուշտ գազաններն որ ըստ Ապէտին պէյի հարիւրաւոր գիւղեր այրեր մրկեր էին, մեծ հիւրընկալութիւն կը գտնեն Հալէպի կառավարչէն և նոցա բնակութեան պալատներ կը տրուի և ամսական կը յատկացնեն։—Ի՞նչ աղւոր պատիժ—յիմար «Աթաւուլ»ն ալ ևլեր նոցա կախուելն կը պահանջեր. անկարելի է ըմբռնել թէ այս թիւրք պաշտօնեաներն ինչ գաղափարի կը ծառայեն։

Ներքին գործոց պաշտօնէի խորհրդական և գաւառաց համար պաշտօնեաներ ընտրելու Ցանձնաժողովի Նախագահ անուանեցաւ Քեմալ բաշա, նախկին կառավարիչ Հալէպի. այս անձն իւր մոլեռանդութեամբն Զէյթունի հարցի մէջ այնքան անիրաւ կերպով շարժեցաւ որ պատրիարքարանի և նոյն իսկ Ֆրանսիայի և Անգլիոյ դեսպանատանց պահանջմամբ պաշտօնանկ եղաւ, և այսօր բարեկարգութիւններ պահանջուած օրն ամենակարևոր պաշտօն մը կը յանձնեն այս անձին։

Զէյթունի հարցը Թուի թէ ի նպաստ հայոց փոփոխութիւն կրէ. լրագիրք ծանուցին թէ Սաիդ բաշա խաղաղութիւնը հաստատեր է, զէյթունցւոց մեծամեծներն եկեր հպատակեր են, տաճիկ կառավարիչ պիտի ընտրուի. բայց կերևի թէ ամենքն ալ սխալ են, Զէյթունցիք զէնքերն չեն ձգած, ինքնավարութիւն կը պահանջեն և մեր Թերթերն կը հաղորդեն թէ Անգլիոյ, Իտալիայի և Ֆրանսիայի հիւպատոսներն այս ինքնօրինութիւնը Զէյթունցւոց տալ և հայ կառավարիչ մը ընտրել հարկ անհրաժեշտ համարած են, միայն Ռուսիոյ հիւպատոսն նոցա համամիտ չէ։ Այս վերջի կէտն մեզ անհաւատալի է, մանաւանդ որ կը տեսնեմք թէ վերջին օրերս փորձ մը կըլլայ հասարակաց կարծիքը վրդովել, և ժողովուրդը գրգռել Ռուսիոյ նկատմամբ աննպաստ գաղափարներով, այս դաւերը որոց կողմէ լինելն չեմք գիտեր, բայց յայտնի կը տեսնուի։—Ջուր վաստակ։

Մոռցանք յիշել թէ Լէյարդ անցեալներն Մահմուտ բաշայի այցելութիւն մը տուած միջոցին հայոց խնդրոյն վրա կը խօսուի. Մահմուդ բաշա կըսէ թէ Պատրիարքի ընթացքը արդար է, ինչ կրնար անել իւր ժողովրդի կրած տառապանաց առաջ եթէ ոչ բողոքել և հրաժարիլ, բայց սակայն կասէ նոր պաշտօնէութիւնը ամեն ջանք պիտի ընէ հայերն գոհացնելու համար։—Ցատեան որ ներկայ է եղեր այս տեսակցութեան կուգայ Պատրիարքի կը հաղորդէ մանրամասնօրէն։

Սակայն ինչ ալ ըլլան Մահմուդի կարծիքներն, ապստամբութիւն ամեն կողմէ կը պատէ Ասիական Տաճկաստանը. քիւրդերն զէն ի ձեռին ինքնավարութիւն կը պահանջեն, չէյխ Իպատուլլահ իւր պայմաններն խրկած է Դրան, ցկեանս կառավարիչ լինի Քիւրդիստանի, Քիւրդիստան ինքնավար իշխանութիւն, և միայն Դրան տուրք մը վճարէ. այս պահանջումներն կը մերժուին և Բ. Դուռը իւր բանակները կը խրկէ քրդաց վրա։ Այս միջոցիս Սիւրիայէն ալ ապստամբութեան լուրերն կը հասնին, մեծահանճար Միթհադ բաշայի կառավարած երկիրն մեծ վտանգ կը սպառնայ ապագային համար։ Տաճիկ և դրուզ գիւղացոց մէջ վէճ մը տեղի կունենայ, Միթհաթ իւր լուսաւորեալ միտքովն և բնական խոհեմութեամբն ու արդարասիրութեամբն տաճկաց պաշտպանութիւն կանէ, դրուզներն կը զայրանան, Միդհաթ նոցա վրայ զինուոր կը խրկէ, դրուզներն զէնք կառնուն, կը միանան Մարոնիթներու հետ և կը դիմադրեն տաճկաց. զինուորական հրամանատար Էյուպ բաշա մեծ զօրութեամբ կը յարձակի, բայց անհնար կը լինի յաղթել։—Եւրոպական Թերթերէն մանրամասն տեղեկութիւն կը ստանամք։ Այսօր այդ ապստամբներն լեռներն պատած են և այդ կողմերն տաճկաց իշխանութիւնը խախտել կը սպառնան։

Ամեն կողմէ քայքայում, դեռ Թող Անգլիա բարեկարգութիւն պահանջէ, չեմք գիտեր որոյ համար։

Քրիստոնեայ մը տաճկցնել Թիւրքի մը մէկ հատիկ փափագն է. 13 տարեկան հայ տղայ մը ձիավարի մը քով սպասաւոր կը լինի, բազմաթիւ տաճիկ տղայներ Թլփատած ժամանակնին, իբր թէ սխալմամբ, զայս ևս կը Թլփատեն. տղան կը պնդէ որ ինքն հայ է, Պատրիարքարանէն կը պահանջեն տղան, բայց դեռ չը դարձաւ. Պատրիարքը Թագրիր մը գրելով պահանջեց որ 21 տարին չը լրացուցած անձանց կրօնափոխութիւնը չընդունուի։—Երբեմն Բ. Դուռը մասնաւորապէս հայոց վերաբերեալ Թղթոց հսկելու համար պաշտօնեայ մը ընտրելու միտք ունէր, բայց չիրագործեց. Պատրիարք խնդրեց Բ. Դռնէն որ մասնաւոր Ցանձնաժողով մը լինի Պատրիարքարանէ ընտրեալ, Նախագահը լինի Բ. Դռնէն ընտրեալ պաշտօնեայ մը, այս Ցանձնաժողովը միայն հայոց Պատրիարքարանէն յղուած խնդիրք զբաղի. ինչ ընդունելութիւն գտնելն տակաւին չիմացանք, յոյս չունիմք։

Նախորդ նամակաւ հաղորդած էի թէ հռովմէական հայոց ընտանիքներ պիտի միանան մեր եկեղեցւոյ հետ. երէկ այս միութիւնը տեղի ունեցաւ։ Այժմ մէկ կողմ դնելով այն քաղաքական տեսակէտներն որոցմով չէինք կարծեր որ այս միութիւնը օգտակար լինի, Թողումք այլ ժամանակի այս կարծեաց վրա խօսել թէ էր այսպիսի միութիւն մը կրնայ վնասաբեր լինել. կատարուած իրողութեանը վրա խօսինք։

Երէկ կէսօրէն երկու ժամ վերջ միանալ փափագող ներկայացուցիչներն կերթան Գում-Գաբու Պատրիարքարան, ժողովուրդեան խուռն բազմութիւնը Կ. Պոլսոյ ամեն կողմերէն կը դիմեն ի Պատրիարքարան այս նշանաւոր հանդէսին ներկայ լինելու, ոստիկանաց խումբը բազմութեան մէջ կարգ կանոն կը պահպանէ. Պատրիարքարանի մեծ սրահին մէջ ներկայ են բազմաթիւ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ, երեսփոխաններ, հոն է Ազգային ժողովոյ Ատենապետը, հոն են հայ խմբագիրներ և ականաւոր անձինք. Դեռ հռովմէական հայոց պատգամաւորաց գալուստը Սրբազանին կը հաղորդեն որ անմիջապէս ի սրահ կուգայ. Օրմանեան մի առ մի կը ներկայացնէ քսան և ութներն առ Պատրիարքն, կը նստին պէտք եղած պատիւն կը մնի, Օրմանեան գրաւոր ատենախօսութիւն մը կարդաց որոյ Պատրիարքն կը պատասխանէ նոյնպէս գրաւոր, Ս. Պատրիարքն,«չատ յուզեալ եմ կասէ և կը տեսնեմ որ յուզմունքս չը ներէր ինձ խօսել ուստի գրաւոր կը կարդայ. Սրբազանի խօսքերըն մեծ տպաւորութիւն կանեն. Ստեփան բաշա նաև շատ լաւ կը խօսի. Խուսուֆեան կասէ թէ այս պարոններն նոր չեն ծանօթանար մեզ, ի սկզբանէ անտի ազգային ամեն գործոց մէջ աշխատած եմք միասին, նոցա զգացումներն մերն են, մերիններն նոցա։

Այս ատենախօսութիւններն երբ կը հրատարակուին կը խրկեմք։

Պատգամաւորաց մէջ ամենուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր պ. Թովմաս Եսայեան։ Պարոնը արդէն հակահասունեանց մէջ մեծ դեր ունէր. իւր հմտութիւնը, պերճախօսութիւնը, ազգասիրութիւնը և սիրուն ու համակիր դէմքը զնա ամենուն սիրեբելի ընծայած էին. դա մի բարոյական բռնաւոր է, եթէ կրնամք այսպէս ասել. երբ Արարատեանի ժողովներու մէջ ո և է խնդրոյ մը վրա խօսել կը սկսէր արդէն դատը վաստակած լինելուն ոչ ոք կը տարակուսէր. խնդրոյ մը խորը Թափանցել և պայծառ կերպով ներկայացնել զայն ունկնդրաց իւր գլխաւոր յատկութիւնն է։ Երկար ատեն հայ եկեղեցւոյ գաղափարներով հայ-հռովմէական եկեղեցի մը պահելու աշխատեցաւ, համոզուելով թէ Եւրոպիոյ առաջ հայ անուանը մեծ պատիւ պիտի լինի այս գաղափարի գործադրութիւնը, բայց ուր ուրեմն ինքն ալ իմացաւ թէ ազատ հռովմէական եկեղեցի մը հիմնել utopie է։ Ալ ամէն ջանք ի գործ դրաւ ընտրեալ մաս մը իւր հետ առնելով Հայոց անհուն մեծամասնութեան գլուխը եղող Վեհափառ Հայրապետի իրաւասութիւնը ճանաչել, անկեղծ և անշահասէր հոգւով կը շարժէր և այն խումբն որ իրեն հետ միասին Ներսէսի դիմեցին, եթէ նշանաւոր չէ իւր Թւովը. խիստ նշանաւոր է իւր որակովը (qualité) այդ ընտանիքներն վաղուց է որ սիրելի եղած էին մեզ. իրենց լեզուն մի այնպիսի մաքուր հայերէն էր՝ որ նոյն իսկ մեր մասին մէջ խիստ քիչ կը գտնուէր միշտ ազգային ամեն ընկերութեանց և գործոց իրենց ջանքերն կընծայէին, և յայտնի ապացոյց մը կընծայէին թէ ամեն եկեղեցական կլիմայի ներքև հայ ոգի, հայու սիրտ կրելն և հայութեան համար աշխատելն հնարաւոր է։—Եսայեան Թովմաս, ալ վերջին օրերս Ամերիկայի միսիօնարի մը նման ընտանեաց մէջ քարոզեց և վերջապէս երկրորդական պարագաներու յաղթելով իւր սիրած գաղափարի գործադրութեանը հանդիսատես եղաւ։ Պատգամաւորաց կողմէ բնական էր որ ինքն խօսէր և հետևեալ ուղերձն մատոյց առ Ս. Պատրիարքն որոյ օրինակն կը դնեմք հոս չը սպասելով տպագրութեան որ գուցէ այսօր չը հասնի։

«Կը խոստովանիմք սրտաթունդ դիմած ըլլալնիս առ Ազգապետդ, Ամենապատիւ Սրբազան հայր,

«Այս այնպիսի բաբախում մի է զոր զգացած են ամեն անոնք, որոնք կեանքներուն մէջ բարեբաղդութիւն ունեցած են ամենասուրբ պարտք մը լրջօրէն կատարելու։ Այդ գոհութեամբ լեցնող պարտքերէն մին է մեր կատարածն ալ, անցելոյն տխուր ժառանգութիւն եղող բաժանման կեղտը բառնալու փափագաւ առ Սրբազնութիւնդ եկած ըլլալնիս։—Իրաւ հայ ազգը յիւր ընդհանրական փարախն ամփոփելու զմեզ նշանաւոր վաստակ մ'ըրած չեմք համարիր, բայց որովհետև կը հաւատամք որ բարի գործոյ մը օրինակ պիտի ըլլամք թէև ոչ առաջինք մեզմէ աւելի յետնելոց այդու միայն գուցէ պարծենալու ևս իրաւունք ալ ունենամք։

«Ներեցէ՛ք, Սրբազան Հայր, այս սրտի զեղմանց. բայց կը փափագիմք որ լաւ հասկցուած ըլլայ, թէ այսօրուան մեր գործը այն համոզման հետևանքն է, զոր մեր ազգային պատմութեան վրայ խորհրդածել սկսած օրերնէս ի վեր տածեր, հաշվեր և պատրաստեր եմք ի խորս մեր սրտին։ Կը կրկնեմք—եկեր եմք ուրեմն մեր հարց անցեալը քաւելու, երջանիկ եմք որ Ձեզ պէս Ազգապետի մը հայրական իշխանութեանը օրուան զիջեցանք որուն ներողամիտ (Թօլէրան) ոգին հայ ազգին եկեղեցւոյն պատկերն է. բարեբաղդ կը զգամք ինքզինքնիս՝ ի լուր աշխարհի բարձրաբարբառ այդմ կարենալ վկայելնուս և այդ հայ եկեղեցւոյն պարծանքն եղող սկզբունքը փառաբանելնիս՝ ըլլայ մեր միակ յանդիմանութիւնը զոր կուղղեմք առ Հռովմէական եկեղեցին, որ միշտ օտար մնացած է այդ սուրբ սկզբունքէն, իւր բոլոր եղբայրատեաց հետևանքներովն։ Այդ եկեղեցւոյն խրոխտ յաւակնութեանցը տանել չը կրցող հայ մարմին մը կար, որուն տարիներէ ի վեր մենք ալ մաս կազմեցինք, Թող ներուի մեզ, Ամենապատիւ Սրբազան Հայր, որ այդ մարմնոյն համակիր ոգւոյն մ'արձակեմք, վասն զի մենք քան զամենն աւելի լաւ կը ճանչնամք անոր կրած ծանր յոգնութիւնը, անոր կրած տառապանքը ամբարտաւան Թշնամւոյն երեսէն։ Իցիւ թէ յաջողիմք ամենքս ի միասին Սրբազան հօրդ բազկացը մէջ ազգային միութեան երանաւէտ գործն իրականացնելու։ Բայց զայն որ մեր փափագն ու ջանքը չը յաջողեցան, յուսամք և հաւատամք որ Սրբազնութեանդ պիտի չնորհեն երկինք. վկայ այն ձեր գործերը, որոնք ուղղեալ են յօգուտ ամեն հայ արեան կրողին՝ առանց խտրութեան կրօնի, տեղւոյ և լեզուի։»

Պ. Եսայեանի խօսքերն ամեն սրտի մէջ արձագանք գտան, վերջին արտասանածներն որք մեծ ապագայի մը համար եղած աշխատանաց ակնարկութիւններ են զամենին յուզեցին։—

Այս ատենախօսութիւններէ վերջ խմբովին Մայր եկեղեցի կիջնեն ուր Պատրիարքը ծայրագոյնի ատիճան և գաւազան կուտայ Օրմանեան վարդապետին. Թերևս յիշէն ընթերցողք որ երբեմն առիթ ունեցեր եմ այս տաղանդաւոր երիտասարդ վարդապետին վրա խօսել, քաջ աստուածաբան, ուսեալ, պատմագէտ և լեզուագէտ, մանաւանդ պերճախօս, իւր նախկին մասին մէջ միակ պարծենալի եկեղեցականն էր։ Առաջին անգամ դա եղաւ որ հռովմէական եկեղեցւոյ ամբիոնէն Հայաստանի և հայրենիք բառերն հնչեցուց. սիրելի էր ամենուս, և սաչափն ասեմք որ Պատրիարք սրբազանը չուզեց զնա իւր քովէն բաժնել, միշտ պատրիարքարան պահելով իւր աշխատակիցն պիտի անէ։ Այսօր Օրմանեան վարդապետ Պատրիարքարանի մէջ Պատրիարքի մօտ պաշտօնի կը սկսի։ Ուշ ատեն ամենքն կը վերադառնան. գիշերը, Թէպէտ չատ յոգնած, փութացի տեսութեան երթալ, երկարատև միասին կեցանք. անցեալը, ներկայն մեր խօսակցութեան առարկայն էր. պ. Եսայեան մեզ գեղեցիկ նուէր մը ըրաւ, մեծ բան չէր, բայց յարգի, Հայաստանէն շիշ մը Եփրատի ջուրէն բացաւ, զոր Վասիլեան Տէրոսի Արարատեան ներկայացուցիչը նուէր խրկած էր. մէյմէկ գդալ խմեցինք, բացակայներու համար քաղցր է հայրենեաց մի փոքրիկ յիշատակն իսկ։ Այսպէս գոհութեամբ վերջացուցինք այն կիւրակէն որ այնքան ուրախութեամբ սկսած էինք՝ և արդէն ցերեկը ձեզ, ռուսաստանցի եղբարց համար բաւական շամբանիայի բաժակներ ընծայած էինք։ Պ. Շահնազար Դպրոցասիրացի ներկայացուցիչն ի Կովկաս վերադարձեր էր շաբաթ երեկոյեան. կիւրակէ տեսութեան գացինք և հոն երկար տեսակցութիւն ունեցանք, մասնաւորապէս Ռուսաստանի նշանաւոր հայոց և ամեն կարգի ազգասիրաց վրայ. գոհացուցիչ տեղեկութիւններ ստացանք. և մեր բաժակներով ամենուդ կեանք, յաջողութիւն մաղթեցինք. Շահնազարի վերադարձը և իւր խօսքերն մեծ տպաւորութիւն գործեցին մեր վրայ։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Մասիսի» մէջ կարդում ենք. «Ս. Պատրիարք Հայրն անցեալ շաբթու երկու կարևոր գիրեր գրած է առ Բ. Դուռն։ Առաջնով կառաջարկէ, որ ի մահմետականութիւն չընդունուի հայ մը, թէ արական սեռէ ըլլայ և թէ իգական, մինչև որ 21 տարեկան լինելն ի պաշտօնէ չը հաստատուի։ Իսկ երկրորդով՝ Նորին Սրբազնութիւնը դիտողութիւն ընելով թէ Բ. Դուռն իւր բազմադիմի զբաղմանց պատճառաւ Հայոց Պատրիարքարանի մատուցած խնդիրներն ու առաջարկութիւններն ըստ արժանւոյն նկատողութեան առնլու, բանակցելու և կարգադրելու ժամանակ չունենար, կը խնդրէ որ մեր Պատրիարքարանի կողմանէ նշանակեալ անձերէ յանձնաժողով մը կազմուի Բ. Դրան մէջ ընդ նախագահութեամբ Բ. Դրնէն կարգեալ պաշտօնատարի մը, և պաշտօնը լինի՝ մեր Պատրիարքարանէն մատուցեալ խնդիրներն ուշադրութեան առնուլ, սերտել, և հարկ եղած բերանացի բանակցութիւններն ալ ընելէն յետոյ պարտուպատշաճ տնօրինութիւններն ու միջոցները տեղեկագրել առ որ անկ է ի գործադրութիւն։»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մոսկվայում հրատարակվող «Русскій Курьеръ» լրագրի № 63 մէջ տպված է մի առաջնորդող յօդուած հայոց խնդրի մասին։ Լրագիրը շատ համակրում է կամսարականի վանի մէջ ռուսաց հիւպատոս նշանակվելուն և կարծում է որ տեղացիներից պէտք է նշանակվեն հիւպատոսներ Հայաստանում։

***

Հիւսիսային Ամէրիկայի Նահանգներում 1860 Թւից մինչև 1870 Թիւը խմվեցաւ զանազան խմիչքներ 3 միլիարդ դօլարի արժողութեամբ։ Զոհ եղան արբեցողութեան պատճառով 300,000 մարդ, 100,000 որբ մնացած մանուկներ մտան երեխաների համար հիմնված ապաստանարաններ, 150,000 հոգի բանտարկվեցան և ընկան վերջին ծայր խեղճութեան մէջ։ Արբեցողներից 2000 հոգի վերջացրին իրանց կեանքը ինքնասպանութեամբ։ Արբած մարդկանց ձեռքով հրդեհներով պատճառած վնասը հասնում է մինչև 10 միլիօն դօլարի։ Արբեցողութենից առաջ եկած մահերից յետոյ պետութեան մէջ մնացին 20,000 այրի կանայք և 100,000 այրի մարդիկ։

***

Կ. Պօլսից նամակներ ենք ստանում, որոնց մէջ մեզ յայտնում են որ հայ ընկերութիւնների միանալու գործը աջող է ընթանում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 7|19 նոյեմբերի։ Աֆղանիստանի անգլիական գործերը մեծ դժուարութիւններ են կրում պաշարեղէնների պակասութենից։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 7|19 նոյեմբերի։ Զը նայելով վերանորոգութիւնների հրատարակվելուն, Դարդանէլը ամրացնում են։ Գալլիպօլի նիզամներ ի 8 բատալիօն են ուղարկված։ Ասում են, որ Ալէքօ-փաշայի փոխարէն Կարաթէօդորի պէտք է նշանակվի։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 7|19 նոյեմբերի։ Վաղը կըստորագրվի այն իրադէն, որով կորոշվի Բէյկէր-փաշայի գործունէութեան շրջանը. Բէյկէրին կը տրվի կատարող իշխանութիւն և իրաւունք առաջարկելու ուղղակի սուլթանին անհրաժեշտ վերանորոգութիւնները։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 նոյեմբերի։ Երէկ Թագաւորն իր Ամուսնու հետ միասին վերադարձան Ցարսկօէ-Սէլօից։ Միրսկիի գործը կը քննվի զինուորական դատարանում։

ՀՌՈՄ, 7|19 նոյեմբերի։ Կայրօլի յանձնեց Թագաւորին ամբողջ կաբինէտի հրաժարական խնդիրը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 նոյեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակն արժէ առաջին շրջանի 94 ր. 25 կ., երկրորդ 93 ր. 25 կ., երրորդ 93 ր. 75 կ., չորրորդ 93 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակն արժէ 228 ր. 62 կ., երկրորդ 222 ր. 55 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակն արժէ 90 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր. 25 կ., ոսկի 7 ր. 85 կ.։ Տրամադրութիւնը Թոյլ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ. Եղիշէ Վ. Մեծատուրեանցի յօրինած «Երգարան աղջկանց և աշակերտուհեաց Հայկական ուսումնարանաց» վերնագրով գրքոյկի 1 հատորն արդէն տպագրված է: Օտարաքաղաքացի ցանկացողք կարող են դիմել Թիֆլիսում առ գրավաճառանոցն մեծ պ. Գրիգորեանցի, իսկ Ախալցխայում առ հեղինակն պ. Ե. Մեծատուրեանց, և առ պ. պ. Յարութիւն, Բագարատ և Մկրտիչ Արապաճեանցն. իւրաքանչիւր օրինակի գինն է 1 րուբլի. փոստայի ծախքը առնողի վրա է:

2—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ «ԻՇԽԱՆ ԻՎԱՆ ԿՕՆՍՏԱՆՏԻՆՕՎԻՉ ԲԱԳՐԱՏԻՕՆ-ՄՈՒԽՐԱՆՍԿԻ ԵՒ ԸՆԿ.»

Իշխան Իվան Կօնստանտինօվիչ Բագրատիօն-Մուխրանսկի յայտնում է, որ իր հիմնած ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ բացումն և գործողութիւնները կը սկսվեն ներկայ տարվայ նոյեմբերի 1-ից: Առեւտրական տան ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ գտնվում է Թիֆլիսում, Ռուսկի բազար հրապարակի վրա ՏՈՒՆ № 10

4—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ հրաւիրում է ցանկացողներին ընդունել 1) ժամանակաւոր առեւտրական բնակարանների շինութիւնը Կախետինսկայա հրապարակի վրա, Հալաբար և Ռուսաց փողոցի վրա, 2) Սապէօրնայա և Մալայա Վօղօվօզնայա փողոցների վրա գտնված քաղաքային տան շինութեան փոփոխելը և լրացնելը, ներկայ գտնվել աճրդախօսութեանը, որ լինելու է քաղաքային վարչութեան մէջ հինգշաբթի նոյեմբերի 15-ին առաւօտեան 12 ժամին: Աճուրդը կը լինի բերանացի և վերջնական առանց կրկնաճուրդի: Թոյլ է տրվում նոյնպէս ներկայացնել ծածկված յայտարարութիւններ: Աճուրդը կարող է լինել թէ երկու գործերի համար միասին և թէ իւրաքանչիւրը առանձին: Պայմանների և նախագծերի հետ կարելի է ծանօթանալ վարչութեան մէջ ամեն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2-ը, բացի տօներից:

2—3

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ԵՆ
ՄԵԾԱԴԻՐ ԵՒ ՓՈՔՐԱԴԻՐ
ՕՐԱՑՈՅՑՔ
1880 Թ.

Հանդերձ չորս Նոր հետաքրքրական պատկերներով

և

Տաղեկ Ընտանեաց և տ. յաւելուածով: Որովհետև մենք արդէն բացեցինք Երևանում սեփական տպարան, ուստի մեր ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ կը լինեն պատրաստ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ մէջ:

Գումարով գնողաց զիջումն կը լինի: Մեր տպարանում ընդունվում են չափաւոր գներով ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ:

Մեր հասցէն՝ въ Эривань А. Гуламирянцу. Արգար Գուլամիրեանց

3—5

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում Դվորցովյ փողոցի վրայ, Արծրունու Գալլերէյում վաճառվում են հետևեալ նոր, գրքերը:

1. Կարմիր լապտեր, փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի պատկերազարդ և կազմած. — գ. — ր. 50 կ.
2. — Նոյնը առանց կազմի. — » 30 կ.
3. Թուամազ մեղու՝ փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի. պատկերազարդ և կազմած. — » 40 կ.
4. Եղբայր և քոյր մանկական վէպ. Թարգ. Զ. Մսերեանի պատկերազարդ — » 30 կ.
5. Հնդկական ձեռքեր. մանկական վէպ, Թարգ. Զ. Մսերեանի, պատկերազարդ — » 10 կ.
6. Փարոս Հայաստանի. պատկերազարդ հանդէս ընտանեկան ընթերցանութեան համար. 1 — կ.
7. Թորոս աղբար Հայաստանի ճանապարհորդ. Գործ. Գ. Վ. Սրուանձտեանց 1 » 25 կ.
8. Երկունք իններորդ դարու. գործ Ծերենցի. 1 » — կ.
9. Պատմեկան ներշնչումներ, գործ. Հրանտ Ասատուրի. — » 60 կ.
10. Մի կաթիլ արտասք, զոր կը հեղու Սիսակ Հայ մոխրին վրայ — » 35 կ.
11. Սամուէլ Մուրատեանի կտակի խնդիրը, դատախօսութիւն Ս. Արծրունու. — » 50 կ.
12. Ուսումնարանի առողջապահութեան հարցեր, բժ. Ս. Բաբայեանի 1 » — կ.
13. Մարմնակազմական կամ անատոմիական բառարան Լատինեբենից և Ռուսերէնից Հայերէն. բժ. Լ. Տիգրանեանցի 1 » — կ.
14. Կրօնք. հոգեբանական հետազօտութիւն Ս. Մանդինեանի 1 » — կ.
15. Հայկական Թատրոն. Վու՞յքի իմ վէչեր, փարս երեք պատկերով գործ. Մ. Տէր Գրիգորեանցի — » 40 կ.
16. Բեքեր բիձու հանաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ, Թարգ. Ն. Լալայեանցի — » 25 կ.
17. Աշնանային երեկոյ գիւղում, վոդեվիլ մէկ արարուածով, փոխադրութիւն Գ. Շահբուդաղեանի — » 25 կ.
18. Բռնի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով, Թարգ. Գ. Չմշկեանի — » 40 կ.
19. Ժանօ և Ժանէտ օպերա-վոդեվիլ, Թարգ. Գ. Շահբուդաղեանցի մէկ գործողութեամբ — » 40 կ.
20. Պէպօ. կոմեդիա երեք արարվածով, գործ. Գ. Սունդուկեանի — » 30 կ.
21. Պառաւներին խրատ. վոդեվիլ մէկ արարվածով Մ. Տէր Գրիգորեանի — » 50 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և, օտար լեզուների, դասական պիտոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար, Հայերէն Ռուսերէն և Գաղղիերէն վիպասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջները պէտքէ ուղարկեն հետևեալ հասցէով. „Въ Тифлисъ. Въ центральную книжную торговлю“

5—6

ՉԻՒԹԱՅԻՆ ՊԱՏԻՃՆԵՐ

ՆՈՐՎԵԳԻԱՅԻ ՄԱՔՐԱԾ ՉԻՒԹԻՑ, որ պատրաստված է Մոսկվայի դեղագործ

ԳԻՐՇՖԵԼԴՏԻՑ

Գիւցի Փրանսիական յայտնի պատիճների անհամեմատ թանգ գները դրդեցին ինձ պարապել նրանց արդիւնագործութեամբ և որովհետև պատիճների պատրաստելը գաղտնիք չէ և նրանք իրանց մէջ ոչինչ չեն պարունակում, բացի մաքուր Չիւթից, ես առաջարկում եմ իմ շատ լաւ պատրաստված պատիճները ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ (ԳԻՒՕՅԻ) ՊԱՏԻՃՆԵՐԻՑ 40% էժան:

Յոյս ունեմ, որ ռուս բժիշկները և հասարակութիւնը խելացի կերպով կը վերաբերվեն դէպի իմ աշխատանքը, որովհետև նորա առիթ չունեն ռուսաց փողերով պահպանել ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ:

Ծախելու տեղերը. Ռուսաստանի բոլոր դեղատուները և տեղական պահեստները: Գլխաւոր պահեստները. Մոսկվայում Լուբեանսկի դեղատուն Նա. Ի. Գիրշֆելդտի և Բ. Կեօլեր և ընկ. Նիկոլսկիի վրա: Թիֆլիսում Ցուրինօվի և Բօտոմօվի դեղատուն:

24—25

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 10 — ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Նոյեմբերի 9-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	5
Հին 84 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1470	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1245	—
Վիգրինի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	235	—
Երկրորդ 5% վիգրինի »	230	—
Մարսելի կուրսը 270—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	9	55
Վենայի կուրսը արժէ 121 գլ.	100	—
Դուբեժի բարամը	4	85
Առեւտրական բանկի ակցիան 200 մ.	310	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	—	—
Շաքարը բրօշկու	7	40
» միւս տեսակը	7	15
» չաքար աւազը	5	30
» տրանզիտը	5	30
» մաքուր վճառած	10	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	—
Միւս տեսակը հին սերմից	7	40
Բուրդը Թուշի	7	50
» Թարաքամի	4	—
Ալիւրը Շորագալու	2	20
» Երևանի	—	—
Գարին	1	40
Մոմը ճրագարանի (стеар.)	12	40
Մետաքսը Նուխվայ	180	—
Կախեթունը	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	50	—
Ֆրիդօնը (յասը) Ագուլեաց	65	—
Կօֆէն մօկօի	26	—
« լիւանի	22	—
« Մանտինիյօն	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վերայի վրա № 38)

Ծննդականների ընդունելութիւնը ցերեկվա և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կօպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ: Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան, Բժշկապետ Անանով:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլովօ (խառն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ:

	առաւօտ:	երեկոյեան.
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գօրր	11. 58	9. 43
Միխայլովօ.	1. 29	11. 59
Րիօն.	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ:	
Փօթիից.	9. 13	
Րիօն.	12. 13	
Միխայլովօ	5. 39	1. 37
Գօրի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս.	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9. ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ.	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ.	5. 22	3. 92	2. 18
Րիօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի.	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7: իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի: Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կօպ.
Բաց նամակ արժէ	2
Ռուսաստան և Եւրոպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ.	7
Ամերիկա	7
Պարսկաստան	7
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտեան 9-ից մինչև 1 ժամը:

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւնների, Քուչարեանց վիրաբուժական և աչքի հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ.:

Երեքշաբթի. Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Րէյխ աչքի հ., Վերմիշեվ ներքին հ., Ժուրավլեվ վեներական և կաշու հ., Բաբօվ կրծքի և ներքին հ.:

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Աստուածատուրօվ կանանց հ.:

Հինգշաբթի. Վերմիշեվ և Բուդկօվսկի ներքին հ., Քուչարեանց սիֆիլիսի և միզային գործարանների հ., Ժուրավլեվ ջղային հ.: Բաբօվ կրծքի և ներքին հ.:

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ.; Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ., Աստուածատուրօվ վեներական և կաշու հ.:

Շաբաթ. Վերմիշեվ ներքին հ., Րէյխ աչքի հ., Ժուրավլեվ վեներական և կաշու հ.:

Օբրէխտ, ատամի հ., ընդունում է իր տանը ամեն ժամանակ աղքատ հիւանդներին Բժշկանոցի տոմսակով:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ՄՕՍԿՎԱ. Ն. Ա. Մենք չենք կարող յիշել թէ որքան փող ենք ստացել յօգուտ «Աբարաւեան» ընկերութեան զանազան անձներից: Բոլոր ցուցակները, որոնք փողի հետ ուղարկված են եղել, տպել ենք «Մշակի» մէջ: Եթէ կամենում էք տեղեկանալ ձեր ուղարկած գումարի որքանութիւնը, կարող էք թերթել «Մշակի» արդէն հրատարակված համարները:

—ՂԱՐՍ. Հ. Տ. Խ. Ստացանք 11 րուբլ: Կը հասցնենք նշանակված հասցէի համեմատ:

—Վ.Ա.Ն.*** Նիւթերի շատութեան պատճառով ձեր նամակների տպագրութիւնը ուշանում է:

Дозволено Цензурою 10 Ноября 1879 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона